

ESKIMOERNE I ALASKA

Af førsteprest *Mads Lidegaard*, Godthåb

Landet og befolkningen.

Alaskas geografiske placering som en halvø alleryderst på det amerikanske fastland frister til en undervurdering af landets virkelige størrelse. Arealet er 1,5 mill. kvadratkilometer, mere end to trediedele af Grønlands størrelse indlandsisen iberegnet. Alaska har imidlertid ingen indlandsis, og det isfrie areal er næsten 6 gange så stort som på Grønland. Landets nordligste punkt ligger på højde med Umanak og det sydligste med Berlin.

Klimaet udviser da også store variationer. I de sydlige kystegne hersker et moderat kystklima, i indlandet udpræget fastlandsklima med vintre langt koldere end i Grønland og meget varme somre og i de nordlige egne arktisk klima.

Også naturen udviser store forskelligheder. Langs de sydlige kyster findes vilde forrevne bjerge med evig is på toppene og vældige nåleskove i de lavere strøg. Landskabet minder om Norge, og i dalene mellem bjergene findes rige landbrugsområder. Den indfødte befolkning i disse egne er indianere, som har levet af jagt på de mange kød- og pelsdyr: elg, ren, hjort, rådyr, bjergged, bjørn og bæver, samt udnyttet de umådelige fiskerigdomme, især ørred og laks.

Også den centrale del af landet har været indianernes land. Det er præget af de vældige floder og uhyre skove, som først standses af den vilde Brooks Range bjergkæde i nord. Det er ret fladt og ensformigt, men meget vildtrigt.

Vestkysten ud imod Beringshavet er præget af de uhyre – helt flade og til dels skovbevoksede flodmundinger. Længere mod nord begynder tundraen og det arktiske landskab – og i disse egne lever eskimoerne. Meget groft kan de deles i to grupper: Den ene er nærmest indlandsboer, som lever i flodmundingerne af laksefangst og jagt på landdyr og kun meget sjældent kommer ned til kysten – og kystfolkene, som har baseret deres liv på de umådelige træk af havdyr, sæl, hvalros og hval, som går gennem det smalle Berings-stræde fra et verdenshav til et andet, suppleret med jagt især på vildrenen. En særlig gruppe er indlandseskimoerne nunamiut i Brooks Range, som lever helt af renen og ikke er afhængige af hav og floder.

Ved disse rige kyster blev eskimoerne første gang et havfolk – og herfra udgik de vandringer, som bragte de nuværende grønlænderes forfædre til Grønland for

6—700 år siden. De fleste af de nuværende canadiske eskimoer, centraleskimoerne, er derimod indlandsstammer fra Canada, som i senere tid er vandret ud til kysten og har skudt en kile ind imellem de nærmere beslægtede stammer i Alaska og Grønland. Dette nære slægtskab mellem grønlænderne og alaskaeskimoerne gør naturligvis en sammenligning mellem deres nuværende levestandard endnu mere interessant.

Sprogligt og kulturelt synes grønlænderne nærmest beslægtede med de nordlige alaskaeskimoer fra Point Barrow til Norton Sound. Den sproglige forskel er så lille, at en grønlænder umiddelbart vil kunne gøre sig forståelig på sit eget sprog. I egnene syd for Norton Sound samt på øerne i Beringshavet tales imidlertid en dialekt, der afviger så meget, at selv nordlige alaskaeskimoer ikke kan forstå den.

En særlig gruppe udgør befolkningen på Aleuterne, den lange ørække, som strækker sig fra Alaskas sydvestspids i en bue over mod Sibirien. Etnologisk betragtes de som eskimoer, men har på mange måder deres eget særpræg, og regnes i praksis i Alaska som en tredje indfødt gruppe ved siden af indianere og eskimoer.

Historie.

Traditionelt har der altid været et bittert fjendskab mellem indianere og eskimoer. I naturtilstanden har eskimoerne derovre været et krigerfolk i en helt anden forstand, end det kendes fra Grønland. Selv i de seneste år har forholdet spillet en rolle, når man bragte eskimoiske og indianske elever sammen f. eks. på kostskoler.

I 1741 opdagede Vitus Bering som den første hvide mand Alaskas kyst. Det blev indledningen til en storstilet invasion af russiske pelsjægere, handelsfolk og eventyrere til de sydlige kystegne, hvor det især var de kostbare skind af pelssæl og havodder, der lokkede. Gennem mere end 100 år var det disse folk, der repræsenterede civilisationen blandt Alaskas indfødte - på en højst uværdig måde. Uden skrupler udnyttede de befolkningen, druknede den i vodka, snød dem i handel, påførte dem epidemier og kønssygdomme samt brugte dem som slavearbejdere. Aleuterne fik et knæk og var deres undergang nær, da omsvinget kom. Og i nord nåede virkningerne helt til de nordligste eskimoer ved Pt. Barrow, hvor de første hvide indfandt sig i 1826. Samtidig jagedes rener og sødyr hensynsløst af de fremmede med en følelig nedgang i bestanden som følge.

Ganske vist oprettede den ortodokse kirke missionsstationer blandt de sydlige eskimoer, men de kunne ikke ændre det almindelige billede og den truende ødelæggelse af de indfødte. Selve forholdet mellem eskimoer og russere var da også i høj grad præget af åbent fjendskab og bitre sammenstød - i hvert fald så længe eskimoerne endnu havde nogen modstandskraft tilbage.

I 1867 købte USA Alaska af Rusland for 7,2 millioner dollars og overtog en befolkning i dybt forfald, både indianere og eskimoer. Men amerikanerne havde ikke

købt landet for at drive filantropi, og i begyndelsen skete der ikke andet, end at handelsskibene nu blev amerikanske og vodkaen byttet om med whiskyen. Der var stadig intet gjort for at beskytte de indfødte imod den hårdhændede behandling, de var ude for. Og helt galt blev det naturligvis, da der i 1897 blev fundet guld i Klondyke og tre år senere i Nome ved kysten midt i eskimoområderne. På rekordtid skød en by på 10.000 mennesker op, og disse guldgravere og eventyrere var ingenlunde Vorherres bedste børn, men udsatte de indfødte over hele landet for nye prøvelser. Man må i almindelighed slå fast, at Alaskas indfødte har gået i livets egen hårde skole og fra starten er blevet vænnet til, at der fra de hvides side ikke blev taget noget hensyn, og at man kun havde sig selv at stole på.

Men allerede på dette tidspunkt var amerikanerne dog begyndt at forstå deres ansvar. De første fremstød var fra privat hold og ofte gennem forskellige kirkesamfund, som o. 1880 og i årene derefter begyndte at arbejde blandt eskimoerne, startede skoler og prøvede at rejse befolkningen. Først da Bureau of Education fra 1890 begyndte et skolearbejde for de indfødte, kom der fart i genrejsningen. Afløst senere af det ligeså officielle Bureau of Indian Affairs har dette offentlige amerikanske opbygningsarbejde hovedsagen for, at det i så høj grad er lykkedes at få eskimoerne ført frem til det stade, de nu har. Det er sket ud fra det hovedsynspunkt, at trods al respekt for nationale ejendommeligheder (som dog ikke er så udpræget hos amerikanerne, der selv har måttet opgive deres nationalitet for at blive amerikanere), vil det være forkert kunstigt at holde et folk tilbage i udvikling mod højere levestandard og civilisation – blot for de nationale ejendommeligheders skyld.

Ligesom så mange andre steder i verden bragte 2. verdenskrig i Alaska store forandringer med sig. De mange militærbaser gav eskimoerne lønnet arbejde og vænede dem dermed til en række af civilisationens bekvemmeligheder og fik dem til at opgive deres gamle erhverv. Samtidig steg folketallet stærkt, og efter krigen stod det klart, at overskuddet kun kunne skaffes erhverv, hvis de kunne glide naturligt ind i det almindelige amerikanske samfund. Følgelig startedes et stortilet forsøg på gennem en generel udbygning af hele skolevæsenet at give alle indfødte den fornødne uddannelse for at kunne opfylde dette krav.

Alaskas „nyordning“ startedes altså omtrent samtidig med Grønlands - igen et særligt interessant moment, når man skal sammenligne de to områder. De følgende artikler vil stræbe efter at give en oversigt over, hvordan denne „nyordning“ forløber for eskimoernes vedkommende.

Det skal dog lige bemærkes, at de indfødte i Alaska statistisk og på anden måde juridisk administreres som én gruppe, hvorfor det i flere tilfælde vil være nødvendigt at tale om hele gruppen, når deres forhold omtales.

Befolkningen.

Alaskas befolkning har i tidens løb været udsat for stærke svingninger. Den indfødte befolkning, som i forrige århundrede var i rivende tilbagegang, stabiliseredes ved år 1900 og har siden været i støt fremgang, nemlig fra 24.000 i 1900 til 25.000 i 1910, 26.000 i 1920, 30.000 i 1930, 32.000 i 1940, 34.000 i 1950 og 40.000 i 1960, - alt omtrentlige tal. Af de nuværende 40.000 er ca. 18.000 eskimoer, lidt færre indianere og resten aleuter. Siden 1945 er dødeligheden faldet fra 18 til 10 promille, mens fødselspromillen samtidig er steget fra 28,5 til 51, altså tal, som i dag svarer ret nøje til de tilsvarende i Grønland og betyder et meget betydeligt fødselsoverskud.

Mens den hvide befolkning til århundredskiftet var et tilfældigt fåtal, betød guldeventyret en voldsom indvandring, som med ét slag bragte de hvide i flertal. Senere, da guldfieberen faldt, forsvandt også en del af de hvide igen, og endnu for 30 år siden var de indfødte i flertal i Alaska. Japanernes angreb på Pearl Harbour og senere Aleuterne bragte imidlertid med ét slag Alaska frem i frontlinien, og snart var landet spækket med militær. Mange store baser blev anlagt - og siden da har militæret udgjort en væsentlig procent af landets befolkning og dets civile hjælpekorps et endnu større, så man idag roligt kan sige, at de fleste mennesker i Alaska lever direkte eller indirekte af militæret. Den samlede befolkning udgør i øjeblikket ca. 200.000, hvoraf altså 160.000 ikke-indfødte, et stort flertal. Disse bor dog bortset fra en del af det militære basepersonel ikke i de indfødte distrikter, men mest koncentreret i de store byer (den største, Anchorage, har nær 100.000 mennesker) samt i landbrugs- og fiskedistrikterne i syd.

Fra naturens hånd er Alaska meget rigt udstyret. Guld, olie, kul og andre mineraler forekommer i mængde, vældige kraftreserver er skjult i floderne, tømmer findes i uhyre mængder, landet vrirler med dyr, til dels kostbare pelsdyr, mens havet er verdens rigeste lakse-område. Når størstedelen af befolkningen alligevel lever af kunstige erhverv som f. eks. militæret, skyldes det, at netop militæret ved at anvende forhøjede amerikanske lønninger ved alle sine anlæg i Alaska har bragt det almindelige lønniveau op i et plan, hvor private erhverv ikke kan følge med og have chance for at konkurrere med sydligere producenter. Dette er forklaringen på, at Alaskas rige muligheder næsten ikke udnyttes i øjeblikket. Guldminerne ligger stille, tømmeret udnyttes ikke bortset fra enkelte japanske projekter i syd, og i mange rige lakse-distrikter finder der ingen industriel udnyttelse sted af den kostbare fisk.

Politiske forhold.

Så snart den hvide befolkning i Alaska blev talstærk, begyndte anstrengelserne for at opnå stilling som en stat blandt USAs andre stater. Indtil verdenskrigen åbnede øjnene for landet og dets betydning, var det imidlertid forgæves, men der-

efter ændredes synet, og efter at de årelange formaliteter var ordnet, underskrev præsidenten endelig i 1959 den lov, som gjorde Alaska til den 49. stat i USA.

Den nye stilling lagde meget svære økonomiske byrder på statens fåtallige befolkning, og unionsregeringen i Washington beholdt derfor indtil videre ansvaret for de indfødtes velfærd hvad oplysning, sundhedsforhold og anden nødvendig hjælp angår, medens den lokale regering kun efter foreløbig fattig evne satte ind på disse områder. Resultatet er en ofte ret kompliceret dobbelt administration af netop de indfødtes forhold. Ordningen er i øjeblikket således, at et indfødt samfund selv kan bestemme, hvornår det vil overgå fra unionsregeringens mere faderlige formynderskab til ligestilling med alle andre samfund under stats-administrationen med alle de rettigheder og pligter, som følger deraf. De allerfleste rene indfødte samfund henhører stadig under unionsregeringen, nærmere betegnet Bureau of Indian Affairs, BIA. Politisk har dog alle stemme- og valgret til statens to lovgivende forsamlinger, repræsentanternes hus og senatet med henholdsvis 40 og 20 medlemmer, hvoraft adskillige indfødte i kraft af valgkredsens inddeling, der favoriserer de store tyndt befolkede indfødte områder.

Det skal lige nævnes, at reservat-systemet, som det kendes fra indianerne i USA, ikke anvendes i Alaska, men at man i stedet søger at få de indfødte til at sikre sig et stykke jord eller jagtområde som deres eget under statens almindelige lov om erhvervelse af „home-stead“.